

Dalat - tu i th - Th y - B n

Tôi đi h c tr nh ng 2 năm. Khi tôi vào l p năm, g i là l p Đ ng u (l p 1 bây gi) thì tôi đã 7 tu i. Nh ng đám b n tôi cũng th . Đ a nào cũng h n tu i đi h c nhi u năm, nên tôi không th y có s khác bi t gì nhi u. Tôi h c tr ng nam ti u h c Dalat. Tr ng n m trên m nh đ t phía sau ti m bánh mì Vinh Ch n. Tr ng nam có ch ng 6 phòng h c. D y nhà còn l i đ i đi n v i d y nam là tr ng n ti u h c. Các l p có tên g i t d i lên: Đ ng u, D b , S đ ng, L p Nh , l p Nh t. Ch ng trìn h c v a ti ng Vi t , v a ti ng Pháp. Tr ng có mái l p ngói, m i phòng h c có c a kính: 2 c a ra vào và 2 c a s . Sân tr ng có c t bóng r , tôi th ng th y con ông Đ c ch i. Trong tr ng có nhà cho ông Đ c ,v sau này g i là th y Hi u tr ng.

Gi a sân tr ng là c t c chung cho 2 tr ng nam và n . Sáng th hai nào cũng v y,c hai bên nam n chào c chung, nghe d n dò c a ông Đ c r i v phòng h c. T c ng tr ng, nhìn vào g p ngay m t cái đ i cao , không có b c lên vì trên đó là nh ng h m h do quân Nh t đào . Sau chi n tranh , các chi n hào này b hoang , cây c i m c um tùm , nh t là cây dã quì m c thành t ng đám , che ph các giao thông hào, nh ng t i con nit t i tôi v n lu n trong đó , đ u i b t nhau gi ra ch i.

Ông Đ c ng i th p bé, tròn, đ u hói. M i khi c i hé l chi c răng vàng. Hình nh ông h i bi móm. Ông Đ c cũng d y l p , mà là l p cu i. Chúng tôi đi h c h i đó , ăn m c ra sao, bây gi không th nh n i. Có đ i u là không có đ ng ph c nh hi n nay. Đ c bi t, đ a nào cũng có chi c áo len dài tay, nam có đ a đ i bêê, n thì xin hông bi t.

Th y tôi , th y d y l p đ ng u (enfantin) , đi d y ăn m c nh th y đ : áo dài the, khăn đống. Đ ng nhiên th y có đ râu. Th y tên C , Hu nh C . Tôi không rõ mình có h hàng gi v i th y không vì tôi cũng h Hu nh. Đôi khi, th y m t, b o chúng tôi, đ a đám l ng , đ a bóp tay, bóp chân.

Th y d y tôi toán , vi t t p ,... Lúc bây gi , c u tôi- tôi g i ba tôi là C u , còn v i chúng tôi, C u b t tôi t p vi t, ch ng 2 trang gi y v , xong C u l i cho tôi t gi y 1 đ ng , hình ng i gán đ a.

Có l nh v y mà ch t i vi t đ c đ u đ n , ngay ng n. R i h è đ n , c u m t i l i cho t i đ i h c h è ì nh à th y, hình nh ì đ ng Phan Ònh Phùng. T i đ i theo sau , C u t i mang l v t đ n nh à th y xin cho t i h c. Trên m m l v t, t i ch c òn nh c ó chai r u.

T i l i h c toán, t p vi t, chính t và h c ti ng Pháp . Th nh tho ng, chúng t i th y c ò con gái c a th y , cùng tu i t i t i th p th óng ra vào.

Lên l p d b , t i h c v i m t th y tr , ăn m c âu ph c. Th y có n c i r t duyên, và có tài ch i accordion. Th y thích cho h c trò đ i ã ng ai, th y mang đàn theo và sau khi th y trò ăn tr a xong, th y l y đàn ra ch i m y bài . M y đ a nói nh v i nhau Th ày bi u di n cho c ò An nghe đ y , c ò An là c ò d y l p ba. Trong l p th y d y chúng t i hát bè. Công nh n th y trò lúc đ ó hát hay th t.

R i lên l p s đ ng, t i đ c h c v i c ò Xuân An, tr l m. T i nh c ó l n đ n nh à c ò làm s gì đ ó. V i c ò An , t i nh r t ít. Lên l p nh i , hình nh t i h c v i c ò An m t năm n a. Và năm sau , t i đ c h c v i ông Đ c. Hình nh ông b n r n l m , nên th ng b o t i đ c chính t cho các b n v i t, chép bài ti ng Pháp cho các b n . Do đ ó t i th ng đ c đ i m 10, là h c sinh gi i nhi u năm. T i b t ãu mê chuy n v ò hi p t năm l p nh i. H i đ ó , h xu t b n t ng t p 16 trang. Đ c xong , t i ph i ch t p k t i p. Có nh ng chuy n nh Hi p sĩ què, Đ i náo b ng lai đ o,...đ c mê l m Lúc b y gi nh ng tình ti t trong truy n sao h p đ n t i đ n th . Chúng t i b ì nh h ng n ng t truy n, M t th ng b n h c l p 5 trong m t bài lu n t ông lão ăn xin , nó ã không ng n ng i bê nguyên xi câu "có n c i nh hoa n " vào bài lu n... T i n m cho , t i không dám xài, ch đ dành mua truy n.

C ò nh t i ì trong t i lính kh xanh. Lúc đ ó gi i là garde montagnard .Con đ ng đ c lên khu hòa bình lúc đ ó có tên là đ ng Gia Long.Khi đ i lên đ c thì tr i lính n m bên tay ph i, c ng lên có đ òng ch Pháp nh trên. Tr i dành cho v con lính kh xanh . G m có 2 d ãy nh à xây t ng , l p ngói, m t tr c nhìn qua đ ng Gia Long, có tr ng m t hang mai anh đào lá xanh t i t. Sau m i l n n ò hoa , cây k t trái , lúc chín có màu đ th m, ăn vào có v òng ng t , chat chat. Lũ con lính chúng t i thích l m, th ng trèo lên hái trái ăn, ăn xong m i l i đ a nào cũng có màu tím tím .Tr i có đ ng riêng cho v con lính đ i ra ch Dalat bằng ngang con su i nh phía đ i n i v i đ ng Gia Long . Khu nh b p xây riêng ì phía sau, m i nh à có m t căn b p nh đ n u n ng , t m gi t...

ì khu nh à này , có m t kho nh đ t tr ng khá r ng phía sau, t i ã t p đ i xe đ p ì khu đ t này. H i đ ó ch c ó xe s n ngang không có xe đ p n nh sau này, nên khi t p ph i l òn 1 chân qua,

m t th ng đ y , th ng kia thì nh p chân ph n t vòng cho xe ch y. Sau nhi u phen té l m lem tôi cũng đ n ch y xe đ c. Xe thì m n nên đ tranh th , tôi t p ch y ban đêm .Xe không đèn nên đ th y đ ng tôi bu c m t cái đèn pin vào guidon b t sáng r i ch y. Tr i lính t trên đ i cao, có m t con đ ng riêng cho lính t khu gia bình lên t p h p . Mu n vào ph i qua c ng có lính gác, t i nh chúng tôi quá quen m t nên ra vào t do. Khu trên r t r ng, có sân v n đ ng, có c t c , có đ ng ch y, c t leo dây t p th l c và có c m t tr i c a th công, khu nhà b p r ng. Th c ăn và c m đ c n u m y cái ch o l n. Chúng tôi thích nh t là c m cháy t các ch o này. Vàng r m và th m ngon vô cùng.

Đ n gi , tôi v n còn nh m i đêm , ti ng kèn vang lên phá tan s im l ng c a đêm.

Th ng là lúc 9g , báo cho lính đi ng

*Chín gi kèn th i cu sê (coucher),
Xin em i anh v i p bên (rappelle)*

(Chín gi kèn th i đi ng ,
Xin em i anh v đi m danh)

Khi tôi lên l p ba thì gia đình tôi có nhi u thay đ i: ba tôi b chính quy n lúc b y gi b t đi tù Saigon vì ho t đ ng cho Vi t minh, m con chúng tôi b đ u i ra kh i tr i lính , sau m t th i gian đi nh nhà bà con trong p Xuân An sau nhà th Dalat, m con chúng tôi tr v khu v n rau này, nh chu ng ng a chú Hòa làm nhà m con c nhà. Trong nh ng ngày tháng C u còn Dalat, C u dành thì gi r nh đ khuân cho t ng c c đá to , đ n đ p khu đ t đ làm thành m nh v n này. Qu th t, nh có v n rau này , mà chúng tôi c m c qua ngày và s ng đ c . Tôi không bi t h u qu c a cái bi n c p xu ng gia đình tôi l n lao là đ ng nào . M còn r t tr , lúc đó m i 28, 29 tu i. M ch u c c , làm v n nuôi 5 anh ch em tôi, m còn mang b u th ng út.

*T i nghi p th ng em út, ra đ i không
th y m t cha, đ n ngày nam b c th ng nh t , thì C u đã m t, nó lãnh trách nh m mang hài đ t
C u B c v , an táng i trong nam Dalat.*

B n bè h c t l p đó đ n l p 5 ,tôi ch nh vài th ng. Thân nh t là anh em Vinh , Hi n nhà đ c nhà bò . M Vinh ng i Hu , n u chè hoa cau r t ngon. Vinh ng i c n th n,, bà già cho m t phòng nh s ch s , t m t t. Trên đ u gi ng Vinh là b sách c a T L c văn đoàn x p

ngay ng n , trên bàn luôn có l hoa t i nhà tr ng , Vinh t tay c m hoa. Hai đ a chúng tôi th ng r nhau đi lang thang nhi u n i , v sau còn r nhau đi xe đ p lên L c D ng , b xe chân núi Bà , nh m h ng đ nh núi leo lên, không theo đ ng mòn có s n. Đ n tr a thì chúng tôi lên đ n đ nh, l y đ ăn mang theo ra dung . Vinh tìm các hoa lan r ng, tôi ch đ ng nhìn mây bay d i th p, các con su i nh nh n u n khúc. Các đám mây bầy gi bay d i chúng tôi là đà, ch m rãi. Đ nh này là 1 trong 2 đ nh núi mà nhìn t ph ch , chúng ta th y rõ nét, đ cao 2000m. Ngh 1 lát, hai chúng tôi xu ng núi, cũng nh m h ng t t xu ng đi tìm xe. Hai xe v n còn nguyên ch ng ai đ ý đ n chúng.

Tôi thi đ u vào đ th t tr ng Ph ng Mai, tên m t v công chúa con vua cu i cùng c a tri u nhà Nguy n : vua B o Đ i. Tr ng đ c xây c t trên m t b ng c a m t ng n đ i b t ng n. Ngôi tr ng m i là m t dãy nhà có m t t ng l u và m t nhà ch i . Sân tr ng r ng, đ t đ , lúc m a thì nhão nh t, nhưng khi n ng thì n t n trông nh đám ru ng khô, lâu ngày b h n hán. Khu đ t r ng đ c làm sân bóng đá cho t con trai chúng tôi. Tr ng lúc đ u , nam nữ h c chung. Sau đó , tr ng đ i tên là tr ng Quang Trung, trai gái v n h c chung. Tôi đ n tr ng th ng b ng đôi gu c m c mua , có hôm dính đ t nhi u quá , đ t quai, tôi b gu c đi chân đ t lên l p h c.

Tôi vào h c tr ng này cũng vào th i đ i m đ t n c b chia đôi. Vĩ tuy n 17 v i con sông B n H i vô tình phân đ t n c thành 2 mi n Nam, B c. M t làn sóng di c ào t t b c vào nam trên m i ph ng ti n: máy bay, tàu th y ... Tôi c m nh n bài Tình Ca c a Ph m Duy do Thái Thanh hát trên sóng b nh b ng trên nh ng con tàu xuôi Nam sao th m thía vô cùng, hay vô cùng.

*Tôi yêu t ng n c tôi t khi m i ra đ i
M hi n ru nh ng câu xa v i
à i t ng ru muôn đ i... T ng n c tôi
B n nghìn năm l ch s bu n vui...
Khóc c i theo v n n c n i trôi.. N c i...*

Chính tôi và m t ngu i b n h c cùng tr ng đã đ ng trên l u 1 nói v cái hay c a bài hát. Không đ n t n i c m xúc c a chúng tôi trong m t tr a l ng gió đó.

Cũng chính đ tr ng Quang Tung năm tôi h c l p đ th t, có đêm văn ngh c a h c sinh tr ng. M t n sinh l p nào tôi không rõ, đã hát bài H ng v Hà n i c a Hoàng D ng, m t bài hát th m thía, nói lên n i lòng c a ng i đi, bao gi cũng mong c m t ngày tr v ... Xa Hà n i bây gi , nh ng m t ngày kia s v . Trong nh ng ng i ra đi năm y, có ng i không bao gi tr

v nh c nguy n.

Đ n bây gi 54 năm sau, bài hát v n trong tôi nh m t k ni m xa xôi , m t k ni m đ i đ i

... Hà n i ! H ng v thành ph xa xôi,
Áo màu tung gió ch i v i..

Tôi h c đây 3 năm t p 6 đ n p 8. Khi tôi h c ti u h c , tôi là h c sinh gi i nh t p. Nh ng đ n khi lên p 6, tôi đâm ra ngu, l i h c. Môn toán , tôi y u c hình l n đ i. Khi lên p 7, nhìn m t th ng trong p khoe tài trong gi ch i b ng cách gi i các bài toán hình trên sân tr ng, nhi u lúc tôi th y nóng m t. Trong nhà , không m t ai giúp tôi đ c vi c này , vì tôi là con trai l n đ c cho đi h c, còn m y đ a con gái , m ch cho h c h t ti u h c thôi. Tôi nghĩ ph i h c th nào đ cho t i nó n m t.

p đ l c, tôi nh đ i k thi L c cá nguy t th nh t,môn đ a lý. Môn này đ c m t n giáo s ng i Hu d y. Cô b c n , đeo c p kính tr ng to đùng. Nói th t lúc này tôi h i xao lãng h c t p, không h c bài. ì mình đi h ng đ o có bi t v ký âm morse, nên ng i chép m t s đ n đ a lý đoán là cô s ra vào gi y g p nh . Đ n gi thi môn này, tôi bí, bèn l y tài li u ra thì cô b t g p. Cô b t tôi đ ng lên, r i hai bàn tay làm 2 con zero to t ng công thêm 2 m t kính tr ng c a cô, tôi th y k t qu k thi này là 4 con s không. T đó,tôi không bao gi nghĩ t i chép tài li u n a. Nh ng hình nh cô thì không bao gi phai m trong trí óc tôi

Lúc b y gi , đi h c tôi th ng m c áo s mi nâu c a h ng đ o, tr m ngâm ít nói. Trong tôi có m t n i ni m khó nói, không thi t gì k t b n v i đám cùng p. Tôi hay lang thang m t mình dí mũi vào các c a kính các hi u t p hóa, nhìn nh ng v t đ ng h c t p , mu n bi t bao dù bi t rõ mình không có đ i u ki n mua nó. Dalat nh ng năm đó, tr i l nh. V i tôi , cái l nh đó không th m vào đầu, Có nh ng hôm sáng s m , s ng mù dày đ c,cách 3 th c là nhìn không rõ ng i, tôi đi h c ch phong phanh cái s mi l a, màu ngà. M i ng i áo len áo m, tôi v n th y bình th ng trong chi c áo m ng manh.. Ch u rét r i cũng quen đi. T i, anh em tôi n m trên chi c gi ng có manh chi u và chi c ch n đ p là ch n đ n, m ng te. Nhi u hôm ,gió hú qua khe c a h c đ p thỉnh th ch vào vách ván, tôi ch biêt co q u p , cu i l i đ gi m. Có đ i u, tôi không cho đó là b t h nh, v n vô t n tròn ng i và s ng kh e là đ ng khác.

Tôi v n cùng m và ch làm l ng trên m nh đ t C u đ i. Nh lao đ ng c t l c, tôi có m t thân hình đ p, n c da ram n ng, đen dòn, kh e m nh. Nh ng vi c n ng nh c nh t i cây, gánh n c , kéo các bao phân bón, ...hay gánh nh ng gánh hàng n ng tr u cho m lên đ ng đ ch nhà xe đ n cân... Sáng s m hay chi u t i, tôi đ u có m t trên nh ng lu ng rau xanh t i, m p m p. Trong nh ng ngày tháng m tôi m t mình nuôi con, tôi không bao gi nghe m th dài, than thân trách ph n. Tôi không nghĩ suy nhi u. Có th m đã âm th m khóc nh ng lúc không có chúng tôi, khóc nh ng khi chúng tôi đã ng say s a. Có đ u m bu n xa x m, đôi m t đ p c a m th t bu n, ch u đ ng. M không bi u l tình th ng yêu con cái qua nh ng c ch âu y m , mà m th ng con qua nh ng l n m đ dành cho con nh ng c khoai chín nhi u b t, hay nh ng l n m t a c a ch con đi ch i khuya ch a v . Tôi, có khi 12 gi khuya m i c t b c v nhà. L n nào m cũng đ ng đ y , nh nhàng trách : "L n sau v s m h n nghe con"

R i tôi cũng có đ c ti n mua sách. M t hôm , tôi mua đ c cu n Đ h c gi i môn Toán c a tác gi tôi không còn nh tên, tôi ch nh là ông Nguy n Hi n Lê đ ch. Tôi nghi n ng m đ c. Ph ng pháp c a cu n sách này r t đ n g an: V hình h c , khi đ c m t đ bài, ta hãy vi t ra gi y nh p t c các đ u ta bi t liên quan đ n các gi thi t và k t lu n trong đ bài. Thí đ , liên quan đ n tam giác cân, ta ph i vi t ra gi y đ nh nghĩa c a tam giác cân , tính ch t.... R i căn c vào câu h i và ch n l c nh ng đ u c n thi t cho ch ng mình. Tác gi cu n sách cũng ch cho chúng ta cách đi t cái c n ch ng mình (k t qu) và l n ng c tr l i đ n ng n, sau đó ta b t đ u t ng n đ đ n đ n tìm t i k t qu . Làm ri t, tôi thu c lâu các đ nh nghĩa, tính ch t, đ nh lý... Mu n tính đ n tích m t tam giác tr c tiên ta ph i nh các công th c tính đ n tích , r i xem l i nh ng gì đã cho trong đ u bài, đ ch n công th c ..., ph i tính đ dài nh ng đ an th ng nào có trong công th c đó ...Đ n đ n tôi khá toán lúc nào không hay. Tôi không còn m c c m thua kém b n bè v môn h c này n a. Tôi t t leo lên các th b c cao h n trong b ng x p h ng l p hàng tháng và lên đ ng (l p tám), tôi th c s không ngán môn này n a.

Có đ u , tôi ti c nh t là khi tôi tr l i Dalat sau nhiều năm r i xa nó, tôi không tài nào tìm l i đ c cu n sách đó. Trong h i gian tôi ở Saigon, m y đ a em h s đ ng nhà tôi nh là phòng đ h c. Bao nhiêu sách quý đ u bay theo t i nó t t ch còn l i nh ng gì không c n thi t. Tôi ti c đ t r t, đi qua các nhà sách thì không th y t a đ cu n này. Đ ng là cu n sách đã làm thay đ i cu c đ i tôi.

Không nh ng môn toán, môn lý tôi h c cũng khá. Tôi nh có l n th y Hoàng H u Đ đ y v t lý cho l p làm bài ki m tra , th y đã cho đ i m bài tôi làm đ n 20/20. Đ n gi , tôi v n nh nét m t c a kh y, kh c kh , n c i c a th y đôi khi th y rõ nét đau th ng. V sau , tôi không th y th y đ y ở tr ng n a, không bi t vì lý do gì, và không bi t c th y v đầu

Năm đ l c, tôi b ra h i đ ng k lu t, ghi h c b dòng ch "C n đ ng đ n h n", còn b thêm hai bu i c m túc. Lý do: tôi đã làm th ch c gh o b n .S là , trên đ đ ng đ n tr đ ng, vào nh ng tr a tôi th đ ng th y m t anh và m t ch đi song song, chuy n trò tâm đ c l m. C p này hay ng i ngh đ g c thông bên đ đ ng c nh tr đ ng , bèn làm th ch c ch i. Tôi cho m t th ng b n chép bài th lên b ng l p c a cô n sinh n . Cô này đ c xong , khóc quá sá. Có th ng th i m m đi mét th y Hi u tr đ ng. Tôi b th m v n và đ đ ng nhiên nh n t i. Th y Vũ Ch , đ y V n v t , nghiêm khét ti ng, đ c bài th tôi làm, xong c i r i phán m t câu : th mà cũng là th .Th y vào l p, h c sinh im thin thít, ru i có bay qua thì m i ng i cũng nghe ti ng đ p cánh. Th y gi ng ít, cho h c sinh v hình nhi u. T i gi th y , bao gi th y cũng b o: m t p ra, r i th y đi m t vòng , ch m đ m. Đ a nào vô phúc bi th y g i lên tr bài, thì tim đ p thành th ch, nh mu n nh y ra kh i l ng ng c. Có th ng đã òa khóc ngay tru c l p.

Th y c i h i :T i sao con khóc?

B n y tr l i: Vì con s th y quá.

Tôi không nh bài th tôi làm nó nh th nào, hay ,đ đ n m c nào mà nh h đ ng n ng nh v y ? Tôi không thôi làm th , mà v n tí p t c nghiê c u th và t p tành làm th nghiê túc.

Tháng ngày năm l p 8 c a tôi có nhi u bi n chuy n. Tôi đi h đ ng đ o t l p 7. Huynh tr đ ng c a các thi u chúng tôi là th y Lê Ph , ng i Hu , đ y toán. Ông Hi u tr đ ng tr đ ng Quang Trung tên là An, và th y Ph có chuy n xích mích nhau, đi t i ch l y gh ch ang nhau trong phòng th y Hi u Tr đ ng. H c sinh chia 2 phe: phe th y Ph là đám h c sinh đi h đ ng đ o chúng tôi và phe th 2 là các h c sinh còn l i. H c sinh 2 phe cũng s p cho ng nhau. B qu c gia giáo đ c th y không n, bèn có quy t đ nh chuy n m i th y đi m t n i. Còn h c sinh chúng tôi? T t c nam chuy n qua h c tr đ ng B o Long, đ a nào thi l i đ đ i u ki n cho ti p t c h c, không lên l p thì ra ngoài h c tr đ ng t .

Lúc đó cũng g n cu i năm h c, tr đ ng b đ ng c a. Cu i năm l p 8 tôi b thi l i môn Pháp văn. Dalat, các gi i ch c cho r ng chúng tôi là đ b t tr , t t c nam sinh b đ n h t sang tr đ ng B o Long, tên m t hoàng t , anh c a công chúa Ph đ ng Mai. Đ a nào thi l i, tr đ ng cho thi, nh ng r t thì đ u i h c. Tr đ ng B o Long xa, tôi ph i đi qua hai ba ng n đ i m i đ n tr đ ng. Đây là ngôi tr đ ng dành cho thi u sinh quân , con c a các quân nhân đã ch t vì chi n tranh. Các kh i nhà n m r i rác trên m t khu đ i thông , r t th m ng. Toàn th tr đ ng nhìn xu ng h V n Kíp trong xanh quanh năm. H c đ đây, th h i đ i v i m t ng i nh tôi làm sao không m m ng?

Năm sau, trường Quang Trung trở thành trường n , đổi tên thành Trường n trung học Bùi Thế Xuân, còn trường B o Long đổi tên là Trung học Trần Hưng Đạo, toàn là học sinh nam. Thế là chia tay các bạn n cùng lớp đây.

Tôi biết là không biết chuyện này. Tôi cũng ôn thi bằng cách học các bài luận pháp văn, vì thi có làm luận văn ngắn, cũng như. Đến hôm thi chiều, thì trưa hôm đó tôi cũng viết bằng cách học thu thập một bài văn như trước mà trước khi đi thi. Các bạn có biết tôi mang đến đến nào khi chép đề thi của thầy : Tôi một tên mà . Thế là có bao nhiêu chữ tôi viết ra cho bằng hết. Sau này , khi ngồi vào lớp để , giờ pháp văn , thầy dạy tiếng pháp đã khen tôi rất nhiều. Tôi cũng viết tốt. Thầy tên Phan , đeo kính trắng, da trắng, có cái mũi không tự nhiên , trông hơi giống tây. Hôm lớp 8 Quang Trung , thầy bắt tôi học sinh lớp tôi học chữ đến nỗi thầy khóc trong lớp. Nên thi là môn của thầy , tôi cũng lo. Lớp thi rồi? Tôi đâu học trường nào? Nhưng tôi đâu có lo s .

Đám chúng tôi như một lũ l u vong, giờ học nào cũng bắt thầy cô mang thêm . Chúng tôi cũng học biết cúi đầu ch uôn, làm thính. Thế gian qua đi, còn thế như cũ của thầy cô rồi cũng nguội dần. Chúng tôi cũng ôn học để học tiếng rồi chúng tôi không phải là lũ ngu dốt , học biết quy pháp. Lúc đó, trong lớp có 2 nhóm học sinh rõ rệt, tiếng học như không thể hòa hợp nhau được. Nhưng rồi dần dần chúng tôi cũng quen nhau và gần gũi năm đó thì đã thành một khối . Rõ là chúng tôi học không giỏi. Trong lớp này có con của các thầy đang dạy , thầy Khánh con thầy Kim dạy toán , thầy Nghĩa con thầy Hi u dạy quốc văn. Thầy Hi u ở trong một căn nhà trong trường. Thầy thơ, nh , hơi giống người Nhật. Còn thầy Kim suốt ngày dạy sách toán của Lebossée, trên lớp giảng bài nhanh cho qua rồi cho chúng tôi làm bài tập. Sách toán chúng tôi học cũng là sách của thầy Nguyễn Đức Kim viết chung với thầy Đào Văn Dũng. Thầy Kim hút thuốc suốt, hút điếu này đến điếu khác trong các giờ thầy lên lớp. Sau này , tôi nghe thầy Kim chết vì bệnh lao phổi, có thể do hút thuốc lá nhiều quá, cũng có thể là do bệnh nghề nghiệp.

Đến năm , thầy Hi u cho chúng tôi làm luận văn , rồi thầy cho một tên n a lớp, tôi thu thập n a lớp này . Bài tôi làm được 10, 11 điểm /20 và đó là sau năm học , điểm môn văn của tôi cũng chỉ lên xuống chừng đó. Tôi không ngạc nhiên vì quy định văn chương của tôi học cũng không tốt. Giờ văn của thầy, thầy vào phòng giờ cuối, rồi sắp tới, thầy hay để học 10 phút để cho chúng tôi nghe. Thầy dạy chữ như là thầy của Nguyễn Bính. Tâm hồn chúng tôi, như là tôi biết như thầy Nguyễn Bính hơi như. Nhưng bài thơ tôi làm lúc đó đến có hơi giống của Nguyễn Bính và không hiểu sao các bài thơ đó tôi không gặp lại được bài nào ?

Cuối năm đó , chúng tôi thi Trung học để nhận cấp . Vòng đầu thi viết luận văn, toán, lý

,hóa,anh pháp. Môn ng ai ng đ u có đ t c nh hay m t bài d ch t vi t sang anh. Tôi h c thi quá s c mong mu n c a th y cô, tôi có th nh rành t ng trang sách lý, hóa. N u ai h i tôi trang 23 có nh ng gì, tôi có th đ c cho h nghe nh ng gì có trong trang đó. Ph n thi vi t xong, có k t qu , h c sinh nào đ u vi t m i vào ti p v n đ p. H i đ ng giám kh o g m các th y cô Saigon lên. Dalat l m ru i th t. Th y gám kh o môn pháp văn đã ph i th t lên "ville de mouches" đ ch Dalat. Tôi vào thi v n đ p môn v n v t, b c ph i đ b nh than, m t b nh tôi h c l m , p úng m t h i, th y giám kh o, th y Th n cho tôi b c đ khác. Đ th hai tôi cũng không đ c tr n tru l m, nh ng k t qu cu i cùng khi x ng danh, tôi đ u Bình th ! H i đó , k t qu thi đ u đ c x p thành các l ai sau: đ u h ng th n u đ i m trung bình các môn thi t 10 đ n trên 11 đ i m. h ng bình th thì đ i m t 12 đ n d i 14 đ i m, h ng bình là t 14 đ n d i 16, h ng u có đ i m t 16 đ n d i 18 và h ng t i u thì đ i m t 18 tr lên. Ai đ u h ng u tr lên thì gi i t t b c, có th xét cho du h c. Th t s mà nói, c Dalat, ch có vài đ a đ u l ai Bình th , lớp t i tôi không đ a nào đ u h ng Bình. Th mà khi đã có k t qu , th ng Thi t , con nhà văn Nh t Linh Nguy n T ng Tam ,đ u Bình th nh tôi, g p tôi đang dí mũi vào m y tranh ciné trong r p Ng c Hi p, đã r tôi h c nh y l p. Nh y l p đây là b l p đ tam, h c ngay ch ng trìn lớp đ nh , thi tú tài 1. Tôi m cho qua, vì tính tôi h i c n th n, không dám li u. Nh ng vào năm h c l p đ tam , tôi v n g p Thi t và chúng tôi còn cung nhau lên l p đ nh t Tr n H ng Đ o. Có th nói đ m chúng tôi là l p đ u tiên h c l p đ nh t Dalat. Chúng tôi h c ch ng tình Vi t, nh ng đ s c đ c sách toán, lý hóa ti ng Pháp t năm đ t . Tôi và th ng ng , Vũ h u ng, có cái mũi cà chua th ng trao đ i nhau nh ng bài trong sách toán tí ng Pháp. Ông già th ng ng là m t công ch c, nghiêm l m. Tôi đ n ch i thì cũng bàn nhau cách gi i m y bài toán. Gia đìn ng có m y ông anh, h c gi i, m t ông h c bác sĩ, bà ch ng h c nông lâm. H c xong đ tam, c nhà nó v Saigon chúng tôi v n còn liên l c cho đ n khi nó gi n tôi vì tôi có b làm s M . Xã h i ta h i đó không a gì m y cô đi làm s M , nh t là m y cô làm v h m y anh M , đ i hàn... Th ng ng đã nói nhi u v i tôi v tr ng h p đó. Gi n nó, tôi không đ n nhà ch i nữa .Tôi và nó xa nhau cho đ n sau này, sau 75, tôi c tình tìm nó nh ng không bi t nó ở đ u, M , Úc, Canada ...?

K t năm tôi h c đ t , M không cho tôi làm v n n a. Ch hai và m y đ a em có th làm cáng đ áng ph n c a tôi. Nói đúng ra là m y ch em gái c a tôi làm thôi. Hai đ a em trai thì th ng út còn nh , L c-em trai cách tôi 1ch gái- thì cũng ch a đ s c đ làm v n. Lúc b y gi , c nhà đã đ n ra Đa Thi n đ c 3 năm, còn ch cũ , ng i ta làm ch Dalat m i.

V i đ t m i, ông Ng ai đ ng nhà .Ngôi nhà nh th p th i đ còn gi m cho moi ng i. V l i nhà tr n đ i tr ng ,nên h ng tr n m a gió nhi u h ng th i v . T ngôi nhà này, đ đ n tr ng tôi ph i leo lên 2 ng n đ i, qua vài cái c u. Bình thu ng , n ng thì không sao. Nh ng g p nh ng hôm tr i m a, n c su i ch y si t, tôi ph i b dép , l i qua dòng n c đ ng u đ n tr ng. Tôi đi h c ph i băng qua p Trung B c, p Hà đông r i m i t i tr ng. đ y, p Trung b c g m ng i x Ngh tnh và Hà tnh , Hà đông thì g m ng i làng Hà đông vào, tr ng rau, nhi u nh t là tr ng dâu tây. Đi qua nh ng v n rau qu , xanh bi c m t màu , tôi th ng th y nh ng qu dâu tây chín đ n m h trên th m r m, chín m ng , th m tho. Xen l n vào đ y là nh ng qu dâu còn nh , h i xanh, ph t xanh thì đúng h n. Nh ng qu này th ng c ng, không

ng t, có v chua.

C nhà không có xe đ p, đi đâu cũng ph i cu c b : ra ch , đi h c ,đi đ n nhà b n bè. Có khi quãng đ đ ng xa 3,4 cây s , v n cu c b . Tôi ph i xin cho L c đi h c. Không bi t tôi ngu hay là không tìm đ c n i nào khác ,tôi i xin cho L c h c tr ng ti u h c Xuân An , quá xa n u k t nhà tôi. Mu n đ n tr ng ph i đi n a vòng h , i leo lên m t con đ c, qua kh i nhà th con gà , đi m t qu ng xa m i đ n tr ng. T i nghi p th ng bé, đi h c thì ph i đi s m , m t mình . Nhi u hôm,đã quá tr a không th y cu c u v , c nhà túa đi tìm. Thì ra có i vì đói ,nhà xa , nên th ng bé đi h t n i. Tôi b t g p L c đang đi gi a đ đ ng lên tr ng Bùi Th Xuân. Có i vì v y mà th ng em b i i i p. Năm sau , tôi xin cho c u h c g n nhà ,tr ng b n Trung b c, tên tr ng cũng là tên này luôn. M v n còn nh h ng n ng phong t c quê, tr ng nam khinh n . Trong nhà, thì quy n huynh th ph . Tôi không hi u h t ý nghĩa m y ch này, nh ng cũng bi t i m là trong nhà , anh c , n u không còn cha, thì quy n trong nhà thu c v anh c t t. Trong nhà, tôi ít nói, i m i m l i l i. Ng i ăn c m , không nghe m t ti ng đ ng , ch nghe đ c ti ng nhai c m c a m y anh em. T i nh s i nh s c p. T i tr n nhà thì t i nó i nh xu ng b p và khi t i b p thì t i nó lên nhà. Tâm tr ng tôi là tâm tr ng bi quan vì cu c s ng. Tôi nghiêm kh c v i m i ng i, tuy r ng tôi con r t nh . Tôi nghiêm kh c ngay c v i b n thân tôi. B n bè tôi r t ít. Ph ng ti n s ng không có gì: trong nhà không có gì ngoài chn ,chi u, m lo cho m y đ a 2 b a và lo cho t i tôi đi h c là quá đ y đ r i. Không có radio đ nghe, ch nghe đ c c i ng hay hát b i t loa công c a nhà n c. V y,chi còn có i duy nh t đ gi i trí là c m đ u vào h c. Tôi cũng h c đàn mandoline, t h c thôi. Tôi cũng t p th i sáo trúc. M y bài *Lòng M* , *Đêm tàn b n Ng* nghe cũng có h i hám đôi chút.

Quê quán tôi t n Qu ng Nam , huy n Đ n Bàn . C u , m có hai ch em tôi lúc còn t i quê nhà . Lúc đó tôi b cái nh t trên đ u , đau nh c nên khóc đ i m, M th ng b ông ng ai la vì tôi mà ông không ng đ u c. Cu c s ng i quê khó khăn , nên c u m tôi bàn nhau đ m 2 ch em vào Dalat , C u đi lính kh xanh, làm lính th nh có ngh th m c ông ng ai truy n cho. Hình nh lúc đó tôi đ c h n m t tu i. T đó , tôi ch a bao gi đ t chân lên m nh đ t quê nhà. Tôi tha h ng t nh , không m t i n tr i. Tôi tr thành m t g c. Con ng i tôi ch còn i cái ch t Qu ng Nam là ham h c thôi. M i th khác: gi ng nói, tình bà con chòm xóm , tình th n, b n ch t có nhi u th pha t p trong con ng i tôi. Đ i v i ông bà t tiên , dòng h , tôi cũng là đ a có i... M nhi u i n nói v i chúng tôi : Đáng lý là m theo đoàn hát b i r i. H i ch a i y c u , m r t mê hát, đ nh tr n ông ng ai theo đoàn. Nh ng không đ c. Trong M có dòng máu ngh sĩ , có tâm h n ngh sĩ và tôi th a h ng tâm h n y c a M ?

Đêm đ đây th t i nh.Yên tĩnh n a . Tôi th ng nhìn lên b u tr i sao i a th a, theo đ i Ngân Hà tr ng đ c n m v t ngang b u tr i. Tôi tìm trên b u tr i bao la chòm sao th n nông , Thiên Nga, chòm sao ch th p ph ng nam theo cách tôi h c đ c trong h ng đ o. Nh t là chòm sao b c đ u m m có cái đuôi nh xiu và ngôi sao chính không cách gì nh m v i sao khác ... Ngày x a, các c cũng đã nh n th y chuôi sao b c đ u di đ ng quanh sao b c đ u

Chuôi sao b c đ u thôi đông i i đoài..

Tôi r t đ i cô đ n gi a cái bao la, mệnh mông c a vũ tr . Tôi m i 16,17 tu i. Tôi th c r t khuya, d y mu n. T i h c bài , m cho tôi s đ ng cái đèn manchon m áp , sáng nh ng t n ti n d u l a h i nhi u.

Tình yêu là gi ? Đ i v i tôi , khái ni m này không h có su t th i gian tôi h c trung h c. Tôi gi ng nh con ng i vô c m. Không so sánh cu c s ng mình v i b n bè trong l p, không th y cu c s ng mình là th p hèn, là cùng qu n. Ch có đ i u là tôi h n đ i. H n đ i m t cách t nhiên . Chính tôi còn không hi u mình ra sao n a. Nh ng năm đ nh , đ nh t , hình nh có đ a con gái đ ý đ n tôi, nh ng tôi v nh không bi t. Đi v trên những n o đ ng Dalat, tôi nh cây khô, héo úa trong cái không gian đ y hoa lá , không gian màu h ng c a hoa anh đào trong các d p noel v . Đôi khi ,tôi ch t nh đ n C u , nh ng không sâu đ m, r i qua đi . Gi a tôi và C u , k ni m quá ít .H i còn nh , th y C u hút thu c lá, tôi cũng l y tr m 2 gói Bastos, lên tr i lính, lang thang hít m t mình. Mà nào có ngon ng t gì đâu. Hôi th y bà. C u hi n di n trong tôi r t m nh t. Có l th i gian C u s ng v i gia đình quá ít. Ch có m . M đã hy sinh tu i thanh xuân cùng 6 đ a con s ng c c c trong b i c nh nhi u đ i thay c a th i cu c. Chúng tôi l n lên trong vòng tay thân yêu c a M , trong n i đau M đ u kín trong lòng su t bao nhiêu năm tháng. Chúng tôi s ng l ng l gi a nh ng n i lòng nh th . Th i gian trôi đi, trôi đi ...

Năm h c đ tam, tôi có hai th ng b n m i, m t th ng m , cao là th ng Thi u, m t th ng béo tròn là C m. Hai th ng này h c gi i ngang ng a tôi. Đ u là dân b c k c . Th ng Thi u Du sinh, m t tr i danh cho dân di c , g n tr ng n Couvent des oiseaux trên đ ng đi đ n thác Cam ly.

Thi u hay có thói quen nhún vai nh tây. Tôi bi t nhà và c gia đình Thi u. Còn C m thì tôi không rõ. Sau này c nhà Thi u đ n xu ng căn ph Phan Đình Phùng, bà ch và ông bà già bán tạp hóa. Tôi hay đ n nhà Thi u ch i, r t r i tôi nh con cháu trong nhà Thi u. Trong đám b n bè, còn th ng Hi n , th ng Thu n Hoàng Di u. Bà già th ng Thu n bi t M tôi, nên dù sao , vi c đ i x cũng thân tình h n . Thu n h c không gi i, tr m tính. Hi n thì đ c cái bô bô cái m m, ch a th y ng i đã nghe th y ti ng. M y đ a chúng tôi đ u là h ng đ o sinh, tr th ng Thi u và C m. Nh ng bu i c m tr i v i các huynh tr ng h Than th , đ ng lên Su i vàng đ l i trong tôi nhi u hình nh đ p. Nh t là l n chúng tôi đi tr i trên l ng ch ng núi Bà. Chúng tôi, th ng sinh h at , c m tr i xa Dalat. M i l n đi xa là m t l n m lo, nh ng m không c n. Nh ng d o đó , tôi ch ng đau m gì, c th mà s ng , mà ăn ,mà ng r i l n lên. Nh ng l n c m tr i xa, các anh đ u mang theo con gà. T i đ n, n u n c lu c gà, sau đó xé

phay, còn l i n u cháo. Tôi ch a bao gi ăn gà xé phay ngon nh hôm đó. Cũng ch là gà lu c, rau răm, mu i tiêu nh ng sao ngon l . Đ n bây gi , khi tu i đã g n th t th p, tôi v n còn nh b a ăn t i đó. Nhi u l n , n m trong chi c l u cá nhân, nghe s ng r i l p đ p trên mái l u, l ng nghe nh ng âm thanh v ng l i trong đêm khuya, lòng tôi cũng th y lo. L có c p thì làm sao ? Giá l nh c a núi đ i không làm tôi chùn b c , không làm tôi th y l nh. Tôi đã quen cái l nh lâu r i. Có l n , tôi đã ng qua đêm h h i quán h ng đ o mà không có ch n m gì c , ch đ c có b qu n áo trên ng i.

Các th y d y chúng tôi, ph n l n mi n Trung vào. Có th y d y S , Đ a nói gi ng đ c Qu ng Nam, th y d y toán , tr , th p ,tr n nói gi ng Hu . Th y cho bài t p , m c t i tôi làm , th y xách c p xu ng v n phòng . Không canh gác gì s t. M t th y d y Công dân l n nào cu i gi cũng đ t i tôi: Làm sao ch ng minh đ c ng i ta càng h c nhi u thì ngu nhi u ? Lũ h c sinh chúng tôi háo h c ch đ i cho đ n gi th y tu n sau. Nh ng cũng nh l n tr c , th y l i h a là l n sau th y s ch ng minh cho c l p. Ch th y mãi, r i cũng đ n lúc th y ph i ch ng minh. Th y v m t đ ng tròn nh , bên trong đ ng tròn là cái ta bí t, bên ngoài đ ng tròn là cái ta không bí t. Đ ng tròn t ng tr ng ranh gi i gi a bí t và không bí t. Khi ta h c càng nhi u , ki n th c càng l n thì vòng tròn càng to, ta ti p xúc v i cái không bí t nhi u h n và c th ... Đ y ch ng qua là m t th thu t d y h c mà sau này khi đã đi d y nhi u năm , tôi m i ng ra.

Bây gi nh l i , t năm đ tam tr đi , hình nh t t c các môn h c đ u do các th y d y c . Không m t cô giáo nào xu t hi n d y lữ chúng tôi.

Có l n th ng Thi u r i tôi tr n ti t, hai đ a chui qua hàng rào k m gai ra phía ngoài nh ng v n còn p ph m vi tr ng. Chúng tôi ng i đ y, nói đ chuy n. Đ i kia là h V n K i p. Trên đ u là thông reo và tr i xanh, mây tr ng. Có lúc chúng tôi n m nh m m t l i , hít th h ng th m c a núi r ng. Nh ng giây phút đó , làm sao quên đ c ? . Có đ đây m i c m nh n đ c nh ng gì vi t trong Ph n Thông Vàng c a Xuân Di u . Vào mùa thông n hoa, đi trong gió đã th y mùi th m c a hoa thông và m i c n gió ào qua là m t đ t ph n thông vàng t i gieo r c vào không gian , l m t m h t trong nh ng tia n ng ban mai xuyên qua k lá. Ôi ! Đ p làm sao.

Phía bên kia , đ i di n nhà tôi là m t kho ng đ i tr ng . Cũng là đ i. C m c cao, có vài cây thông m c l loi bên đó . Nh ng bu i chi u tr i n ng , lúc s p hoàng hôn, nh ng tia n ng vàng ch p lên ng n đ i tr c m t. C m t kho ng không gian r ng m , vàng r c. Phía núi xa xa m u tím s m và xa h n n a là m u lam nh t. Th i gian đ ta th y quang c nh đ y không lâu, ch đ ng l i cho ta đ nh nh ng chi u vàng khi ta m t n i nào đó không ph i là Dalat.

*Ôi n ng vàng sao mà nh nhưng
Nào ai đàn l đ t chùng*

Năm h c đ nh , chúng tôi h c vẫn v i m t th y nh ng i , tr ng tr o , đ p trai, luôn luôn m c veston, tay hay c m cây dù. Th y tên Kha. Hình nh th y C n Th v . Đ c bi t v th y là hai ch em ru t , xinh x n, ch c cũng là ng i x Tây đ . Ông này g m th t , hoa th m đánh c c m! Ngoài sách giáo khoa, th y còn b t chúng tôi quay ronéo các cua c a th y, nh ng bài gi ng văn v T n Đà, v Nguy n Công Tr ... Các bài Hàn nho phong v phú , Tài t đa cùng phú, nh ng bài th c a T n Đà,... chúng tôi h c thu c lòng, cho đ n bây gi v n còn nh . Tôi thích th c a Cao Bá Quát h n th Nguy n Công Tr vì th ông Quát có cái phóng khoáng c a ngu i tài t , không gò bó v ngôn t và không b quy n ch c ràng bu c. Môn ti ng Anh, th y T T t Th ng d y. Th y m i đi Úc v , k nhi u chuy n Ú cho t i tôi nghe. Ông tr , phong cách r t m i, đúng là dân đi h c ngo i qu c v . Th y Th ng coi chúng tôi nh là h c sinh ban C, cho h c luôn vẫn h c s n c Anh. Ráng h c cũng đ c thôi. Vào l p , bao gi th y cũng l i s đ i m ra, đ i m danh tr c tiên. R i b t đ u truy bài cũ. Nh ng gi h c trên l p không bao gi nhàm chán. Các th y ch h ng d n chúng tôi h c, ph n bài t p, v nhà chúng tôi ph i t lo li u. M t i ch a bao gi ph i h i thúc tôi h c hành, chính tôi là ng i ch đ ng trong vi c h c t p c a mình.

Năm y tôi thi Tú tài 1. M y môn Toán, Lý Hóa tôi không lo vì đã xem bài , làm bài tr c c nhà mà làm k n a . Văn , chúng tôi ch c n h c nh ng tài li u thầy Kha cho . Nh v y là chu n b đ y đ cho k thi vi t r i. H i đó, tôi ph i thi vi t m y môn : Văn , Toán , Lý Hóa. Môn ng ai ng không rõ là có thi vi t không. Đ u thi vi t , h e đó chúng tôi ph i v Saigon thi các môn còn l i. L n này v Saigon là l n th t . M y đ a con gái má đ hây hây, bi t ngay là dân cao nguyên v . Chúng tôi đ u Tú tài 1, tôi l i đ u bình th . Ch có Thu n r t v n đáp, ph i thi l i k 2.

Có k t qu Tú tài 1 xong , đ u mùa hè năm 1960, tôi và Thi u r nhau đi ki m tr ng đ h c ti p vì Dalat không m l p cho h c sinh thi Tú tài 2.. Chúng tôi hai đ a hai chi c xe đ p , lên xe đ v Nha Trang. Đ n b n xe, chúng tôi lên xe đ p, đi ki m tr ng Võ Tấn . Nh ng tr ng đóng c a ngh h e, th y cô đi ch m thi hay đi ngh h e không có ai làm vi c. B v gi a thành ph bi n, không nhà ng i quen, hai đ a l i đi ki m nhà cho ng i l đ ng. H i thăm thì có m t ch g i là Đ l vi n cho nh ng ng i nh chúng tôi. Tôi và Thi u đ c phát m i ng i m t chi c chi u và m t cái mừng . T m thì có gi ng công c ng ngo ài kia. Hai th ng chúng tôi bàn nhau , có l s v Saigon h c. Nh có ch này mà t i tôi qua đêm bình yên. Sáng hôm sau, tôi và nó đi lòng vòng v đ i m t nhà sách, và tôi mua đ c cu n bài t p toán 12 c a Une réunion des professeurs, bìa màu đ . Đúng là cu n sách tôi tìm ki m Dalat không có , h i đầu cũng b o là h t.

V Dalat , tôi nh th ng Hi n n p đ n h c t i tr ng Chu Văn An , Saigon. Đ n tôi đ c tr ng ch p nh n ngay. Hi n g i tôi v h c . H c sinh tr ng này h c đã m t tu n r i. Tôi lên đ ng v i 100 đ trong túi, s ti n này m đã đi m n c a hàng xóm, lúc đó trong nhà ch ng có 1 xu. M tôi khóc ,b o tôi: Mình không có tiền con . Con đi Saigon tiên đâu ăn h c ?

Tôi không nghĩ đ n xa g n gì i nghĩ m không mu n cho mình đi. Sau này tôi ân h n mãi v ý nghĩ này c a mình, nghĩ x u v m . Th c ra là nhà không có ti n.

Tôi v đâu ? V đ i nhà ông C u th ng Hi n, tôi nói qua v i nó , nó cũng . Khi tôi xu t hi n c a nhà c u Th nghè , ông bà cũng s ng s t nhìn tôi. Nh ng r i h c cũng ch p nh n tôi đ t i đ y đi h c. Tr ng Chu Văn An là tr ng nam di c , vào h c t m tr ng Đ i H c S ph m lúc đó. Các phòng h c ngăn t m b b ng carton , l p tôi h c thì có m t l h ng l n cu i l p, chui qua l p bên c nh đ c. Khi tôi vào l p bu i đ u tiên, gi th y d y là gi lý , th y đang gi ng v chuy n đ ng r i bi u ki n. Nói th t , tôi không hi u mô tê gì, lòng tôi r i b i vì sách v thì không có, ăn thì ch a bi t s ra sao.

May quá, lúc đó th ng Hi n báo tin cho tôi bi t là Dalat ch p nh n cho m l p đ nh t và g i tôi v h c. Tôi m ng không k xi t. Tôi b tr ng Chu Văn An, không phép t c gì c , tôi th a chuy n cùng c u m Hi n và tôi thu x p v Dalat. Tr ng cũng có th cho tôi b t đ n trình di n và cho bi t lý do v ng m t không phép. Tôi l luôn.

V Dalat, tôi g p i b n bè. L p có ch ng 50, 52 đ a gì đó , g m ban A và ban B h c chung . Nam n cũng h c chung. L y đâu ra th y d y chúng tôi? Ban giáo s toàn là các sĩ quan đang d y tr ng Võ B Dalat ph trách. D y Toán là th y Ph ng , c nhân toán, Lý hóa là th y Phát, Tri t là th y Huy n , ch huy tr ng tr ng Võ B , Anh thì có th y Đoàn M i, Sinh v t là th y Giá m t bác sĩ quân y, tôi ch nh ch ng đó. Có l Thi u ch u nh h ng nh ng câu chuy n k c a th y Ph ng , nên sau này thi vào H i quân. Th y Phát khi d y xong bài , th ng k cho chúng tôi nghe nh ng chuy n đi s n c a th y. Trong nh ng đ i u ki n nh v y , chúng tôi c g ng h c t p và h c ra trò. Có m t l n , thi đ nh t l c cá nguy t, th y Ph ng cho bài cũng dài. Tôi làm đ u c , nh ng vì s a ch a , bôi xóa khi vi t nên đ . Th ng C m ng i g n , hoay hoay ch a gi i ra , khi th y bài gi i c a tôi , h n chép và làm bài tr ntru. Đ n lúc tr bài, tôi b th y Ph ng ch i cho m t tr n, b o là tôi copy c a th ng C m. Th y tr tôi 1 đ i m. T c i là t c. Tôi làm thnh , không thanh minh thanh nga gì c . X p h ng cu i năm thì th ng Thi u h ng nh t, tôi h ng nhì và C m h ng ba.

p 12, th y d y Anh vẫn cho chúng tôi là th y Đoàn M i. Th y h i già . Lúc nào cũng mang cái máy hát và cái đĩa tiêu chu n Luân đôn lên p Hình nh th y có đi du h c Anh , nên khi v n c , th y có sáng ki n phát âm gi ng Luân đôn r t là Vi t nam. Thí d : gold là vàng nhé. Th y b t chúng tôi đoc Âu...gÂu-l. Các ch khác tôi không nh , nh ng nh mãi âm này !

Lúc b y gi có nhi u th y tr v tr ng, trong đó có th y Hải, h at đ ng r t tích c c. Th y t ch c m t đ i h c sinh gi tr t trong nh ng gi ch i , gi ra v , gi đ n tr ng , ghi tên nh ng h c sinh đ i h c tr theo m t t ch c c a tr ng nào i mi n Trung , nh t ch c sao đ sau năm 75, đ c Hi u tr ng và Giám h c chấp thu n cho làm. Đ i h c sinh này đeo băng đ , có g y g c. Đám h c sinh Đ NH T chúng tôi không a gì i bày v này, nên có chuy n không hay x y ra. Xô xát x y ra gi a b n Thi u, C m và đ i tr t , r i đ n l i qua ti ng l i gi a th y Hải và Thi u, tr ng báo cáo v B giáo đ c là h c sinh đánh th y. Th là B ra l nh c m thi tú tài 2 c 2 đ a nó. Các báo i Saigon đ ng v tr ng h p này nh m t thông báo c a B giáo đ c..

M t hôm, Thi u r tôi ra đ ng vòng h ch i. Lúc chúng tôi b xe , ng i đ an g n v n Bích câu, Thi u m i ng ý r tôi cùng thi v i nó vào tr ng sĩ quan h i quân. Tôi không có ý đi lính , nên đã không đ ng tình. Thi u đã quy t đ nh nên sau đó cùng C m thi vào . Thi u thông minh, h c gi i , nên thi vào tr ng đ u th h ng cao.

Đám chúng tôi b t đi m t th ng b n. Có đ p ngh phép, Thi u v nhà trong b quân ph c sinh viên sĩ quan h i quân. Khá đ p. Chúng tôi l i g p nhau i nhà th ng Thi u g m th ng Thu n, Hi n , Vinh , và 2 đ a chúng tôi. T i tôi đã vi t m y ch H i Trùng đ ng lên balcon nhà Thi u lúc này là m t c a hang t p hóa trên đ ng Phan đình Phùng.

L p chúng tôi có m t s n sinh, riêng Nông Kim Y n thì nh con trai.Đ p xe lên đ c tr c khi đ n tr ng cũng h n nhi u đ a khác, k c t i tôi. H c ban B n a b n . T i nó t con nh lên đ c đ p cong c đít, gió bay áo dài ph p ph i. Cũng có vài em nh ti u th Thanh Hà. Con nh đ i u, làm th ng Thi u mê tít. Tôi hoàn mù t v kho n này. C th i gian dài học trung h c i Dalat tôi hoàn toàn tay tr ng v tình yêu . Trong tôi, tình yêu ch ng thêm màu mè gì cho cu c s ng .

K thi Tú tài 2 không có Thi u, C m. Tôi l i thi đ u h ng bình th . Hôm có k t qu , chúng tôi t t p i b i c tr c c ng tr ng ch nghe tr ng "x ng danh " các h c sinh thi đ u. Th t là h i h p khi ch nghe tên mình đ c đ c lên. Tâm tr ng c a h c sinh t i tôi gi ng nh tâm tr ng các sĩ t ngày x a đ thi v y.

Tôi lôi mây cuốn sách toán ra ôn đ thi vào Đ i h c s ph m toán Saigon . H i đó, các tr ng đ i h c t ra đ thi , t t ch c thi tuy n h c sinh cho tr ng mình. Thi vào l p Toán , thì tr ng cũng ch cho thi m t môn Toán duy nh t, nh ng trong hai ngày liên t p. M i ngày thi m t bu i 3 gi . Bu i đ u h cho nh ng bài toán nh , ch ng m i bài. Ngày sau, cho đ là các bài t ng h p, khó h n. Ch ng hi u ra sao, đ n ngày thi , tôi b s t n a ng i, t b ng tr lên đ u ng i tôi nóng h ng h c m t nhìn vào t gi y nháp th y m t màu vàng ch óe. Làm bài không đ c là cái ch c. Tôi r t l n thi này.

Đành th t v ng tr v th i. Tôi ghi danh h c đ i h c Dalat. Nh ng không h c đ c gì. Lúc b y gi th ng Hi n đã v Ban Mê Thu t , Dalat còn l i vài đ a nh tôi. Hình nh có th ng L ng Em cũng h c v i tôi đ i h c Dalat. Tôi ghi danh h c MGP (toán đ i c ng-V t lý) ch ng ch đ b c a C nhân toán, nó h c gì tôi ch ng nh . G n hè, hai đ a bàn nhau lên Ban Mê Thu t m l p đ y h c hè, ch c h c ki u này thì không có t n h c t p. Tôi thì b ng lòng ngay. Tôi bèn lên g p linh m c vi n tr ng, trình bày hoàn c nh gia đình, xin ông cho m t gi y gi i thi u v i tr ng Lasan trên Ban Mê Thu t, xin đ y. Ông vui v đ ng ý . Tôi cũng vi t th cho Hi n, s lên nhà nó. Năm đó , hình nh là hè năm 1961. M cũng đ ng ý cho tôi đi. Tôi mua vé máy bay đi Ban Mê Thu t.

...

ooo

Tôi vi t nh ng dòng trên cách đây ch ng 10 năm, M y th ng b n x a thì Vinh ra tr ng đi bi t đ ng, ch t tr n, Hi n sau 75, v mi n tây s ng v i 1 bà là v li t sĩ, nó b cao huy t áp, b tai bi n n ng v Saigon ch a tr , tôi g p nó nh ng r i tai bi n l n sau , không ch a đ c. Còn th ng Thu n , th ng Thi u , C m thì M và tôi, l i Saigon.

Tôi đã v Dalat nhi u l n, m i l n v l i th y mình xa Dalat h n m t tí. Nh ng đ a b n h c Tr n H ng Đ o, Quang Trung có đ a v bên kia th gi i, có đ a t tán chân tr i góc bi n nào

*Mai m t em v Dalat
Cho tôi gi i m t bu i ch u
M a giảng h s ng ph
Dáng núi m liêu xiêu.*

Mai em v Dalat
Cho tôi g i chút cô đ n
Làm ng i khách tr
Gõ c a thăm t ng m nh v linh h n

Mai em v Dalat
Đ u v t x a ch m ngõ tr n ai
Đ ng xa l ch mái tóc buông dài
Năm tháng đã ch p chùng s ng mu i

Mai em v Dalat
Cho tôi g i đóa t m xuân
V trong tay m
Đã bao năm rét bu t chai s n
Chi u cao nguyên ch m l nh cu i năm
Dáng m đ i...
Đàn con không tr l i.

Khi tôi v Dalat
B n bè nay tan tác ph ng tr i
Con đ c cũ ch v cành hoa c i
L i v nghe lác đác lá khô r i

Khi tôi v Dalat
B c chân lê tê tái thặng tr m
Đ ng tôi đi t ng gu c g i xa xăm
H n năm cũ v t v góc ph .

*Khi tôi v Dalat
Hoa anh đào v n n tháng 12
Tr i v n rét vào đêm tr t ch
M t mình tôi v i n i nh th ng ai...*

Giáp T t 2009

HOÀNG HOA

(KHI TÔI V DALAT)

*Tôi có m t c m giác xa ì hoàn toàn v i Dalat. V đây, tôi r t cô đ n, cô đ n ngay trên m nh
đ t thân yêu th i th u c a mình . Có ì n tôi lang thang m t mình trên các n o đ ng Dalat mà
nh ng năm 50,60 c a th k tr c mình đã đi. Ng i ì ng ì bên ly café , nhìn ì i nh ng con
đ ng mà tr c đây tôi đã qua, đã s ng . đã vô t ì n lên... T ch là máu th t, h i th m áp
n ng nàn tôi tr thành m t k v t v ng ì nh giá khi v đây.*

*Dalat c a tôi không còn n a. Trong đám chúng tôi, có ai còn nh Dalat x a không hay ch mình
tôi nh m m t t ng nh m a bay trên h*

Bây gi ch còn m t Dalat vô h n trong tôi.

Saigon, tháng 8.2019 mùa m a bão

HOÀNG HOA

